

ZGODBE VSAKDANA

Kako sem zbiral pripovedi v okolici Kamnika.

Pri svojem terenskem delu v okolici Kamnika, kjer sem do konca leta 1999 zbral 80 pripovedi, sem srečal veliko ljudi.

In prav o njih bi rad nanizal nekaj ugotovitev, do katerih sem prišel na podlagi neposrednega opazovanja oziroma z lastno izkušnjo.

Menim, da so pripovedovalci (informatorji) enako zanimivi kot njihove pripovedi.

Peter st. in Marija Stele iz Tunjic (slikano na njunem domu), foto: Benjamin Bezek

Na splošno bi lahko rekel, da so informatorji do tujca, ki potrka na njihova vrata in želi od njih izvedeti kaj o kraju, njegovih prebivalcih in podobno, sprva nekoliko zadržani, vendar se sčasoma, ko se prepričajo o njegovi dobronamernosti, omehčajo in postanejo prav domači, tako da so vam pripravljeni pripovedovati o tistem, o čemer jih sprašujete, in še mnogo več.

Ljudje so ne glede na svoj družbeni položaj gostoljubni. Po nekaj uvodnih besedah, ko sem jim na pragu hiše razložil, čemu sem pravzaprav prišel, so me vedno povabili v hišo, največkrat v dnevno sobo ali kuhinjo, in mi postregli s kozarcem pijače ter suhim pecivom, ponekod celo z malico. Pri tem sem najprej opazil to, da gostu nikakor ne pustijo, da bi se ob prihodu v hišo sezul, čeprav je njegova obutev umazana zaradi slabega vremena. Prav tako mu tudi ne pustijo, da bi odšel od hiše praznih rok. Največkrat sem od informatorjev dobival domačo hrano (suhe klobase, doma pečeno pecivo), pa tudi domače žganje. Seveda je šlo pri tem tudi za medsebojno izmenjavo, saj sem tudi sam prinesel nekaj kave ali

steklenico vina. S tem pa smo že pri naslednjem, kar sem opazil pri ljudeh. Zdelo se mi je, da sem od ljudi, ki sem jim ob prihodu segel v roko in jim izročil simbolično darilo, dobil veliko več uporabnih informacij, da so mi povedali več, kot če sem prišel v hišo praznih rok. Bolj so se odprli in bolj so bili pripravljeni na pogovor.

Jezik, v katerem pripovedujejo, je največkrat odvisen od njihove izobrazbe oziroma statusa v družbi. Glede na starost, izobrazbo in družbeni položaj sem jih uvrstil v tri skupine. V prvo skupino spadajo starejši ljudje, večinoma kmečkega porekla, ki govorijo v lokalnem narečju z veliko popačenkami in germanizmi, vendar jih tudi razložijo oziroma zanje navedejo slovenske izraze. Pri svojem pripovedovanju so prepričljivi, zelo sproščeni in dinamični. V drugo skupino spadajo tovarniški delavci in uslužbenci v podjetjih v bližnjih mestih, Kamniku, Domžalah in Ljubljani, ki govorijo splošni pogovorni jezik in so tako kot prejšnja skupina v svojem govoru povsem domači. V zadnji skupini pa so izobraženi pripovedovalci, ljudje z univerzi-

tetno izobrazbo. Ti se tudi v govoru trudijo poudariti svoj status zato uporabljajo knjižni jezik. Pri njihovem govoru gre zgolj za navajanje informacij, ne pa za doživeto pripovedovanje, kar za raziskovalca ni tako zanimivo. Zgodbe izgubijo namreč s takim pripovedovanjem svoj čar, svojo dinamiko. Sprva sem obiskoval le informatorje, ki sem jih že poznal, torej nisem imel težav pri navezovanju stikov, saj so mi bili pripravljeni takoj pomagati. Nekaj težav sem imel kasneje pri naključno izbranih pripovedovalcih. Izgovarjali so se, češ da ne vedo, kaj bi povedali, da se pri njih nič posebnega ne dogaja, da imajo veliko dela ipd. Nekaj nenavadnega, a hkrati smešnega in zanimivega se mi je zgodilo v Zgornjih Palovčah. Starejša gospa je v nedeljo popoldne urejala okenske rože. Ko je opazila, da se približujem hiši, je še naprej mirno opravljala svoje delo. Ko pa sem jo nagovoril in ji razložil, s kakšnim namenom sem prišel, se je nenadoma nehala ukvarjati z rožami in oddrvela v hišo z izgovorom, da ima nujen opravek. Nekaj trenutkov pozneje sta iz hiše prihiteli omenjena gospa in (domnevno) njena hči, sedli v avto in se odpeljali. Ni mi preostalo drugega, kot da se odpravim tudi sam, in med potjo sem nato srečal »delovni« gospe, kako sta »skriti« v avtu za prvim ovinkom gledali, kdaj bom

zapustil dvorišče.

Pripovedi oziroma zgodbe vsakdana so prijetna popestritev vsakdanjega življenja prebivalcev kamniške občine. O tem priča tudi dejstvo, da se je moj pogovor začel z eno osebo, končal pa z več osebami. V pogovor so se namreč vključevali tudi drugi. Vsakdo je doživel kaj podobnega in mi želel povedati o svojem doživetju, če pa že ni bil sam vpleten v dogajanje, je o njem slišal od prijateljev, sorodnikov, sosedov ...

Poleg pripovedi lahko zbiratelj od informatorjev izve še marsikaj zanimivega in poučnega, pa tudi koristnega za nadaljnje raziskovanje. Tako ženske zelo rade pripomnijo, kakšno je bilo življenje v preteklosti, kot se ga spomnijo iz otroštva, in to primerjajo s sedanostjo, rade tudi pripovedujejo o svojih otrocih in vnukih. Tudi o sosedih, sovaščanih ipd. Moški so glede tega bolj zadržani in se večinoma držijo rdeče niti pogovora. Vendar se omehčajo, če pogovor nanese na dogajanje pred vojno, med njo in po njej. Najraje pripovedujejo, v katerih bojih so sodelovali, kje in na kateri strani so se vojskovali.

Nekateri pripovedovalci želijo oziroma iščejo odgovore ali stvarne razlage za dogodke, ki so jih doživeli sami ali so o njih slišali pripovedovati druge. Slavka Lukan iz Podgorja pri Kamniku je na primer slišala ljudi pripovedovati o nekem možakarju, ki je v gozdu videl dve nenavadni lučki. Ugotovila je, da se star gozdni štor ob jasni noči in mesečini veliko bolj sveti kot štor pravkar posekanega drevesa. Če upoštevamo, da je bil omenjeni možakar pod vplivom alkohola, je verjetno, da je »videl« lučke.

Pripraviti ljudi k pripovedovanju zgodb ni bila edina težava, s katero sem se srečeval na terenu. Ljudje še vedno niso navajeni sodobne tehnike, na primer diktafona, s katerim se snema pogovor z informatorjem, ki je zelo olajšal delo raziskovalcev, saj ustnega gradiva ni treba sproti zapisovati in informatorju segati v besedo. Poleg tega si lahko raziskovalec doma posneto gradivo večkrat predvaja, pomembno pa je tudi to, da se na trak shranita pripovedovalčev govor in njegovo narečje. Informatorji, predvsem starejša generacija, tega niso navajeni in jim je malo nerodno, nekateri kar ne vedo, kako naj začnejo govoriti. Imajo tudi pomisleke glede tega, kje se bo njihovo pričevanje znašlo: ali bo res le za interno uporabo in zgolj za dopolnitev arhiva? Ljudje pa se najbolj bojijo, da se jim bodo na inštitutu v Ljubljani smejali.

Nekateri boste dejali: »Zakaj pa potem ne snemate na skrivaj, tako da vas nihče ne bi videl?« Tudi sam sem že pomislil na to,

vendar je prva metoda še vedno najboljša. Za to je več razlogov. Če bi imel raziskovalec diktafon v žepu, bi se takoj zmanjšala kakovost posnetkov, pri večji razdalji pa bi bilo snemanje pogovora celo nemogoče. Poleg tega je treba upoštevati tudi etični dejavnik, saj zavajanje informatorjev oziroma izkoriščanje njihove dobre volje pomagati raziskovalcu ne bi bilo ravno etično. Raziskovalec bi se informatorjem tudi zameril in se osramotil pred njimi in bi mu bila verjetno vrata za vedno zaprta, če bi se mu zgodilo, da bi moral sredi pogovora zamenjati kaseto, oziroma bi informator ugotovil, da na skrivaj snema njegov govor. Zato vsem raziskovalcem predlagam, da uporabljajo prvo metodo in informatorja podrobno obvestijo o svoji nameri ter se skušajo z njim dogovoriti.

Terezija Žižek iz Kamnika (december 1999),
foto: Benjamin Bezek